

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра політології

Куречко Ірина Ігорівна

**Методичні рекомендації та матеріали для вивчення
навчальної дисципліни**

«ПОПУЛІЗМ І КОМУНІКАЦІЯ»

для студентів другого року навчання спеціальності 052 «Політологія»
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» (денна форма навчання)

Львів
2022–2023 н.р.

Затверджено на засіданні кафедри політології
Протокол № 1 від 26 серпня 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету
Протокол № 271/7 від 26 серпня 2022 року

ЗМІСТ

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни	3
2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни	4
3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни	7
4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни	8
5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни	9
6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література	12
7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни.....	15
8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів.....	16
9. Розподіл балів, що присвоюється студентам.....	17
10. Контрольні питання для підсумкового контролю (заліку).....	17

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <hr/> 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Дисципліна з виборчого блоку 2 «Політична комунікація і PR»
	Спеціальність <hr/> 052 «Політологія»	
Модулів – 2		<i>Рік підготовки:</i>
Змістових модулів – 2		3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 120		6-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студентів – 3,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: перший (бакалаврський)	32 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		32 год.
		<i>Лабораторні</i>
		0 год.
		<i>Самостійна робота</i>
		56 год.
		<i>Індивідуальні завдання: 0 год.</i>
<i>Вид контролю: залік</i>		

2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Популізм і комунікація» – це вибіркова навчальна дисципліна, яка вивчається в межах блоку вибірових дисциплін «Політична комунікація і PR» студентами третього курсу філософського факультету спеціальності 052 «Політологія». Навчальний курс розрахований на 120 годин та вивчається у шостому семестрі. Дисципліна є важливим елементом у вивченні політичних комунікацій, зокрема передбачає аналіз різних комунікативних (в тому числі маніпулятивних) технологій в контексті їх використання в процесі здобуття, утримання та реалізації політичної влади. При цьому особливий наголос робиться на дослідженні популізму як стратегії політичного маніпулювання масовою свідомістю. У структурі годин курсу виокремлено такі складові: лекційні заняття – 32 год.; семінарські заняття – 32 год., самостійна робота – 56 год.

Навчальна дисципліна «Популізм і комунікація» присвячена проблематиці популізму, і його місцю в системі комунікацій. Зважаючи на неоднозначність і багатоаспектність поняття «популізм», в курсі розкрито різні підходи до його розуміння, зокрема як антиелітарної та народоорієнтованої політики; як політичної ідеології; як стратегії політичної маніпуляції; як атрибуту ліберальної демократії. Дисципліна складається із двох змістовних модулів. У рамках першого модуля заплановане ознайомлення студентів із теоретичними засадами популізму: його основними трактуваннями, причинами виникнення та поширення, ознаками, принципами, засобами та методами. Студенти повинні бути ознайомлені з генезою популізму, а також його історичними формами. Зокрема, передбачається вивчення народництва як етапу розвитку популізму; фермерського популізму у США наприкінці XIX ст. та особливостей американського популізму впродовж XX – XXI ст.; економічного популізму в країнах Латинської Америки (жетулізм, перонізм, апризм); ідеологій нацизму та фашизму як варіантів популізму, особливостей поширення популізму в країнах Центрально-Східної Європи (Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія), а також специфіки популізму в посткомуністичних країнах (головно у Росії та Білорусії).

Другий модуль охоплює теми, присвячені ідеологічним ознакам популізму в умовах функціонування ліберальної демократії; популістським детермінантам легітимації політичної влади в демократичних суспільствах; загрозам популізму для демократії, а також методам боротьби з популізмом. Студентам також буде представлено огляд різновидів популізму, зокрема економічного та правового, національного популізму та його методів, характеристик націоналістичного популізму. Особливу увагу буде приділено електоральному популізму, зокрема його впливу на електоральну поведінку. В рамках другого модуля передбачається огляд найбільш впливових та рейтингових популістських партій країн Західної Європи, аналіз проявів популізму в глобальній політиці, а також особливостей використання популізму в Україні.

Метою вивчення нормативної дисципліни «Популізм і комунікація» є ознайомлення студентів із суттю та особливостями популізму, етапами його історичного розвитку та співвідношенням з демократією, а також аналіз основних видів популізму та популістських проявів в національній та глобальній політиці.

Завдання курсу:

- розуміння понятійно-категоріального апарату дослідження популізму;
- знання основних етапів його розвитку, історичних форм популізму, їхніх особливостей та рис;
- аналіз принципів, ознак, засобів та методів популізму, а також способів боротьби з його проявами;
- дослідження ознак популізму в умовах ліберальної демократії та ролі популізму в легітимації політичної влади;
- розгляд різновидів популізму, їхньої специфіки, зокрема електорального популізму;

дослідження особливостей використання популізму в Україні.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Популізм і комунікація» студент буде:

знати:

- суть, ознаки, принципи та засоби популізму, його особливості та методи, а також способи протидії популізму;
- генезу розвитку популізму, його історичні форми та ідеологічні концепти;
- основні різновиди популізму, їхню специфіку;
- особливості використання популізму в країнах з ліберальною демократією;
- специфіку проявів популізму в глобальній політиці, причини його проявів в умовах глобалізації;
- особливості використання популізму в ЗМІ;
- риси і ознаки українського популізму, основні популістські прийоми і засоби, які використовуються в Україні.

вміти:

- застосовувати сучасну методологію аналізу популізму в системі політичних комунікацій;
- визначати місце і роль популізму в сучасному інформаційному світі;
- орієнтуватися в особливостях популізму в залежності від різновиду та історичної форми;
- визначати загрози популізму для сучасних демократій;
- самостійно виявляти і оцінювати ефективні способи боротьби з популізмом загалом, або з окремими його проявами;
- визначати популістський характер політичних партій зважаючи на їхню партійну та ідеологічну риторику.

Крім того, в результаті успішного проходження навчальної дисципліни «Популізм і комунікація» студент набуде:

Спеціальні (фахові) компетентності:

- здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;
- здатність аналізувати принципи здійснення політичної комунікації, її види та форми та застосувати на практиці комунікативні технології в політичній сфері;
- здатність аналізувати PR-стратегії та кампанії і застосувати на практиці технології ефективного PR на різних рівнях політики.

Програмні результати навчання після вивчення навчальної дисципліни «Популізм і комунікація»:

- вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності;
- вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;
- формувати успішні комунікаційні стратегії, використовувати знання про міжіндивідуальну, групову та міжінституційну комунікацію для вирішення політичних конфліктів.

3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
л.		п./с.	лаб.	інд.	ср.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1						
Тема 1. Популізм як комунікативний феномен.	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 2. Популізм в історії зарубіжної і вітчизняної політичної думки.	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 3. Генеза популізму. Ч.1	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 4. Генеза популізму. Ч.2	15	4	4	-	-	7
Тема 5. Популізм в глобальній політиці.	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 6. Популізм і демократія.	15	4	4	-	-	7
Разом – Змістовний модуль 1	60	16	16	-	-	28
Змістовий модуль 2						
Тема 7. Параметри популізму в умовах демократичних трансформацій.	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 8. Види популізму.	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 9. Національні аспекти популізму.	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 10. Популістські партії країн Західної Європи.	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 11. Особливості використання популізму в ЗМІ.	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 12. Електоральний популізм: суть та специфіка застосування.	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 13. Популізм в Україні.	7,5	2	2	-	-	3,5
Тема 14. Електоральний популізм в Україні.	7,5	2	2	-	-	3,5
Разом – Змістовний модуль 2	60	16	16	-	-	28
РАЗОМ	120	32	32	-	-	56

4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни

Основна література:

1. Заславська О.О., Посвістак О.А., Налімова В.В. Вплив діяльності популістських політичних партій на демократію в ХХ – ХХІ ст. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2022. Вип. 1(53). С. 65–72
2. Кавка В.В. Популізм як ефективна політична технологія сучасних виборчих процесів в Україні. *Гілея.* 2015. Вип. 102. С. 406–408
3. Радь Т. Популізм як продукт політичної комунікації. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки.* 2012. Вип.15. С.287–296.
4. Новакова О.В. Тренд популізму у сучасному політичному процесі. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Політологія.* 2017. №1. С. 137–145
5. Mavrozacharakis E. Populism and Democracy: An Ambiguous Relationship. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities.* Vol. 7. 2018. Issue 4. P. 19–35.

Додаткова література:

1. Дем'яненко М. М. Популізм в демократичному суспільстві: особливості використання і сприйняття. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер.: Філософія. Політологія.* 2013. Вип. 3. С. 93– 96.
2. Житко А.О. «Вибух популізму» у ХХІ столітті: дослідницькі інтенції щодо визначення «універсальних» характеристик. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки : зб. наук. пр.* Харків. 2019. Вип. 2 (18). С. 72–81.
3. Заславська О.О., Посвістак О.А., Налімова В.В. Новий популізм як технологія політичного маркетингу політичних партій. *Актуальні проблеми політики.* 2022. Вип. 69. С. 65–73
4. Кіянка І. Б. Історія популістського руху у США: кінець ХІХ – початок ХХ століття. *Науковий журнал Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Філософія і політологія в контексті сучасної культури.* 2015. № 2. С. 96–105.
5. Кіянка І.Б. Латиноамериканський популізм: випадок аргентинського «перонізму». *Філософія і політологія в контексті сучасної культури.* 2014. Вип. 8. С. 208–211
6. Кіянка І.Б. Популізм як феномен політичного життя. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Політологія.* 2013. Т.21. Вип. 23(4). С. 24–29
7. Мартинов А.Ю. Популістські партії у країнах-членах Європейського Союзу: ідеологічний профіль та діяльність на початку ХХІ ст. *Проблеми всесвітньої історії.* 2017. № 2 (4). С. 100–109
8. Ключкович А. Еволюція популізму та популістських партій у Словацькій Республіці. *Грані.* 2021. Вип. 24. №12. С. 23–29
9. Ключник Р.М., Невесела К.О. Популізм як сучасний політико-економічний феномен. *Академічний огляд.* 2020. № 2(53). С. 5–15
10. Canovan M. Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. In *Democracies and the Populist Challenge*, edited by Y. Mény and Y. Surel. New York: Palgrave, 2002. P. 25–44.

Інтернет-джерела:

1. Амелеченко Н.А. Популізм у контексті кризи класичних ідеологій і виникнення мас-медійних технологій політики. Режим доступу: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16377>
2. Житко А.О. Феномен «сучасний популізм» у контексті ризиків і викликів ліберальних демократій ХХІ ст. Режим доступу: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8187>

3. Прядко Т. Популізм як ризик демократичного розвитку і засіб політичної мобілізації електорату. Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21170/Priadko>.
4. Романюк А.С. Політична доктрина популізму. Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10365/1>
5. Canovan M. Trust the People! Populism and The Two Faces of Democracy. Режим доступу: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1111/1467-9248.00184>

5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Тема 1. Популізм як комунікативний феномен.

Суть поняття «популізм», його основні трактування, причини виникнення та поширення. Популізм як політична ідеологія: особливість підходу. Принципи та ознаки популізму. Популістські методи і засоби, особливості їх застосування.

Основні поняття: популізм, ідеологія, вплив на маси, маніпуляція, народ, еліта, протиставлення, критика, риторика, промови, політика, громадянське суспільство, громадська думка.

Тема 2. Популізм в історії зарубіжної і вітчизняної політичної думки.

Популістські ідеї від епохи Античності і до сьогодні. Ідеї популізму в контексті народництва. Народництво як етап розвитку популізму.

Основні поняття: демагогія, поліс, популізм, вплив, лідер, політичний процес, боротьба, домінування, маніпуляції, перемога, переконання, масова свідомість.

Тема 3. Генеза популізму. Ч.1

Фермерський популізм у США наприкінці XIX ст. Особливості американського популізму впродовж XX-XXI ст. Економічний популізм у країнах Латинської Америки (жетулізм, перонізм, апризм).

Основні поняття: аграризм, антиколоніалізм, демократія, популізм, вплив, промови, жетулізм, апризм, перонізм, фермарський рух, монополії, штати, робітники, белламісти, націоналізація.

Тема 4. Генеза популізму. Ч.2

Ідеологія нацизму та фашизму як варіанти популізму (приклад Німеччини, Італії, Іспанії). Поширення популізму в країнах Центрально-Східної Європи (Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, Болгарія). Популізм у діяльності партій та урядів у посткомуністичних країнах (Росія, Білорусь)

Основні поняття: популізм, маніпулятивний вплив, ідеологія, влада, парламентські вибори, політичні партії, голос, переконання, обіцянки, гасла, недостовірна інформація, демократизація.

Тема 5. Популізм в глобальній політиці.

Новий популізм і глобалізація. Психологічні причини поширення популізму в умовах глобалізації. Сучасні прояви популізму в міжнародній політиці.

Основні поняття: популізм, глобалізація, міжнародні відносини, влада, зовнішня політика, громадська думка, еліта, політичні партії, мейнстрим.

Тема 6. Популізм і демократія.

Ідеологічні ознаки популізму в умовах функціонування ліберальної демократії. Популістські детермінанти легітимації політичної влади в демократичних суспільствах. Чинники зростання популізму в ліберальних демократіях.

Основні поняття: ліберальна демократія, популізм, права і свободи, громадяни, легітимність, еліта, політична влада, переконання, маніпуляція, обіцянки, ефективність, комунікація.

Змістовий модуль 2

Тема 7. Параметри популізму в умовах демократичних трансформацій.

Загрози популізму для транзитивного суспільства. Методи боротьби з популізмом. Маніпулятивний потенціал популізму в період трансформації політичних систем.

Основні поняття: демократизація, трансформація, популізм, політична система, комунікація, спрощення, вплив, громадська думка, транзит, політичний режим, зміни.

Тема 8. Види популізму.

Типології популізму (класифікація М. Конован). Правий та лівий популізм. Економічний та правовий популізм.

Основні поняття: популізм, економічне зростання, дохід, права і свободи громадян, антиелітаризм, народ, соціальна справедливість, антиглобалізм, антикапіталізм, закон, правове поле.

Тема 9. Національні аспекти популізму.

Національний популізм як засіб політичної боротьби. Методи національного популізму. Характеристика націоналістичного популізму.

Основні поняття: популізм, національні інтереси, політика, влада, націоналістичний популізм, національна ідентичність, громадська думка, збереження самобутності, еліта, ідеологія.

Тема 10. Популістські партії країн Західної Європи.

Причини успіху популістських партій. Найпопулярніші популістські партії в країнах Західної Європи, їх огляд. Основні ідеї правих популістських партій у світі.

Основні поняття: популістські партії, правий популізм, партійна риторика, лідер, ідея, рейтинг, популярність, суспільні настрої, євроскептицизм, мігранти, національна ідентичність, державний інтерес.

Тема 11. Особливості використання популізму в ЗМІ.

Популізм в мережі Інтернет та соціальних мережах. Специфіка формування і поширення популістських ідей в телевізійних новинах і політичних ток-шоу. Популізм в контексті таблоїдизації мас-медійного простору

Основні поняття: популізм, медіапростір, комунікація, інформація, ток-шоу, вплив, рейтинг, фейк, соціальні мережі, Інтернет, переконання, поширення, результат, маніпулятивні прийоми.

Тема 12. Електоральний популізм: суть та специфіка застосування.

Вплив популізму на електоральну поведінку. Абсентеїзм як підґрунтя застосування популізму. Методи боротьби з електоральним популізмом.

Основні поняття: голосування, популізм, стратегія, вибори, політичні партії, виборча система, електоральна поведінка, переконання, розуміння, увага, слоган, політичний імідж.

Тема 13. Популізм в Україні.

Популізм в діяльності українських політичних партій. Популізм у гаслах і слоганах українських політичних лідерів. Особливості використання популізму в українських ЗМІ.

Основні поняття: популізм, політичні партії, політичні лідери, Президент, новини, ЗМІ, комунікація, зв'язок, вплив, масова свідомість, громадська думка, поведінка, суспільні настрої, переконання.

Тема 14. Електоральний популізм в Україні.

Особливості використання популізму на президентських і парламентських виборах в Україні. Українські популістські партії: основні ідеї та партійна риторика. Зміна електоральної поведінки українців під впливом поширення популістських ідей.

Основні поняття: вибори, електоральна поведінка, передвиборчі технології, результат, популізм, народ, еліта, популізм, гасла, абсентеїзм, політичні партії, партійні програми.

6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література

Змістовий модуль 1

Тема 1. Популізм як комунікативний феномен (2 год.).

1. Суть поняття «популізм», його основні трактування, причини виникнення та поширення.
2. Популізм як політична ідеологія: особливості підходу.
3. Принципи та ознаки популізму.
4. Популістські методи і засоби, особливості їх застосування.

Основні поняття: популізм, ідеологія, вплив на маси, маніпуляція, народ, еліта, протиставлення, критика, риторика, промови, політика, громадянське суспільство, громадська думка.

Література:

1. Кіянка І.Б. Популізм як феномен політичного життя. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Політологія*. 2013. Т.21. Вип. 23(4). С. 24–29
2. Радь Т. Популізм як продукт політичної комунікації. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2012. Вип.15. С.287–296.
3. Романюк А.С. Політична доктрина популізму. Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10365/1>

Тема 2. Популізм в історії зарубіжної і вітчизняної політичної думки (2 год.).

1. Популістські ідеї від епохи Античності і до сьогодні.
2. Ідеї популізму в контексті народництва.
3. Народництво як етап розвитку популізму.

Основні поняття: демагогія, поліс, популізм, вплив, лідер, політичний процес, боротьба, домінування, маніпуляції, перемога, переконання, масова свідомість.

Література:

1. Ключник Р.М., Невесела К.О. Популізм як сучасний політико-економічний феномен. *Академічний огляд*. 2020. № 2(53). С. 5–15
2. Романюк А.С. Політична доктрина популізму. Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10365/1>
3. Canovan M. Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. In *Democracies and the Populist Challenge*, edited by Y. Mény and Y. Surel. New York: Palgrave, 2002. P. 25–44.

Тема 3. Генеза популізму. Ч.1 (2 год.).

1. Фермерський популізм у США наприкінці XIX ст.
2. Особливості американського популізму впродовж XX-XXI ст.
3. Економічний популізм у країнах Латинської Америки (жетулізм, перонізм, апризм).

Основні поняття: аграризм, антиколоніалізм, демократія, популізм, вплив, промови, жетулізм, апризм, перонізм, фермарський рух, монополії, штати, робітники, белламісти, націоналізація.

Література:

1. Кіянка І. Б. Історія популістського руху у США: кінець XIX – початок XX століття. *Науковий журнал Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2015. № 2. С. 96–105.
2. Кіянка І.Б. Латиноамериканський популізм: випадок аргентинського «перонізму». *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2014. Вип. 8. С. 208–211
3. Прядко Т. Популізм як ризик демократичного розвитку і засіб політичної мобілізації електорату. Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21170/Priadko>.

Тема 4. Генеза популізму. Ч.2 (4 год.).

1. Ідеологія нацизму та фашизму як варіанти популізму (приклад Німеччини, Італії, Іспанії).
2. Поширення популізму в країнах Центрально-Східної Європи (Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, Болгарія).
3. Популізм у діяльності партій та урядів у посткомуністичних країнах (Росія, Білорусь)

Основні поняття: популізм, маніпулятивний вплив, ідеологія, влада, парламентські вибори, політичні партії, голос, переконання, обіцянки, гасла, недостовірні інформація, демократизація.

Література:

1. Амельченко Н.А. Популізм у контексті кризи класичних ідеологій і виникнення мас-медійних технологій політики. Режим доступу: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16377>
2. Ключкович А. Еволюція популізму та популістських партій у Словацькій Республіці. *Грані*. 2021. Вип. 24. №12. С. 23–29
3. Canovan M. Trust the People! Populism and The Two Faces of Democracy. Режим доступу: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1111/1467-9248.00184>

Тема 5. Популізм в глобальній політиці (2 год.).

1. Новий популізм і глобалізація.
2. Психологічні причини поширення популізму в умовах глобалізації.
3. Сучасні прояви популізму в міжнародній політиці.

Основні поняття: популізм, глобалізація, міжнародні відносини, влада, зовнішня політика, громадська думка, еліта, політичні партії, мейнстрім.

Література:

1. Житко А.О. «Вибух популізму» у XXI столітті: дослідницькі інтенції щодо визначення «універсальних» характеристик. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки : зб. наук. пр.* Харків. 2019. Вип. 2 (18). С. 72–81.
2. Заславська О.О., Посвістак О.А., Налімова В.В. Новий популізм як технологія політичного маркетингу політичних партій. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 69. С. 65–73
3. Новакова О.В. Тренд популізму у сучасному політичному процесі. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Політологія*. 2017. №1. С. 137–145

Тема 6. Популізм і демократія (4 год.).

1. Ідеологічні ознаки популізму в умовах функціонування ліберальної демократії.
2. Популістські детермінанти легітимації політичної влади в демократичних суспільствах.

3. Чинники зростання популізму в ліберальних демократіях.

Основні поняття: ліберальна демократія, популізм, права і свободи, громадяни, легітимність, еліта, політична влада, переконання, маніпуляція, обіцянки, ефективність, комунікація.

Література:

1. Житко А.О. Феномен «сучасний популізм» у контексті ризиків і викликів ліберальних демократій XXI ст. Режим доступу: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8187>
2. Заславська О.О., Посвістак О.А., Налімова В.В. Вплив діяльності популістських політичних партій на демократію в XX – XXI ст. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2022. Вип. 1(53). С. 65–72
3. Mavrozacharakis E. Populism and Democracy: An Ambiguous Relationship. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities*. Vol. 7. 2018. Issue 4. P. 19–35.

Змістовий модуль 2

Тема 7. Параметри популізму в умовах демократичних трансформацій (2 год.).

1. Загрози популізму для транзитивного суспільства.
2. Методи боротьби з популізмом.
3. Маніпулятивний потенціал популізму в період трансформації політичних систем.

Основні поняття: демократизація, трансформація, популізм, політична система, комунікація, спрощення, вплив, громадська думка, транзит, політичний режим, зміни.

Література:

1. Дем'яненко М. М. Популізм в демократичному суспільстві: особливості використання і сприйняття. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер.: Філософія. Політологія.* 2013. Вип. 3. С. 93–96.
2. Прядко Т. Популізм як ризик демократичного розвитку і засіб політичної мобілізації електорату. Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21170/Priadko>.
3. Mavrozacharakis E. Populism and Democracy: An Ambiguous Relationship. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities*. Vol. 7. 2018. Issue 4. P. 19–35.

Тема 8. Види популізму (2 год.).

1. Типології популізму (класифікація М. Конован).
2. Правий та лівий популізм.
3. Економічний та правовий популізм.

Основні поняття: популізм, економічне зростання, дохід, права і свободи громадян, антиелітаризм, народ, соціальна справедливість, антиглобалізм, антикапіталізм, закон, правове поле.

Література:

1. Ключник Р.М., Невесела К.О. Популізм як сучасний політико-економічний феномен. *Академічний огляд.* 2020. № 2(53). С. 5–15
2. Canovan M. Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. In *Democracies and the Populist Challenge*, edited by Y. Mény and Y. Surel. New York: Palgrave, 2002. P. 25–44.
3. Canovan M. Trust the People! Populism and The Two Faces of Democracy. Режим доступу: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1111/1467-9248.00184>

Тема 9. Національні аспекти популізму (2 год.).

1. Національний популізм як засіб політичної боротьби.
2. Методи національного популізму.
3. Характеристика націоналістичного популізму.

Основні поняття: популізм, національні інтереси, політика, влада, націоналістичний популізм, національна ідентичність, громадська думка, збереження самотності, еліта, ідеологія.

Література:

1. Ключник Р.М., Невесела К.О. Популізм як сучасний політико-економічний феномен. *Академічний огляд*. 2020. № 2(53). С. 5–15
2. Прядко Т. Популізм як ризик демократичного розвитку і засіб політичної мобілізації електорату. Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21170/Priadko>.
3. Canovan M. Trust the People! Populism and The Two Faces of Democracy. Режим доступу: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1111/1467-9248.00184>

Тема 10. Популістські партії країн Західної Європи (2 год.).

1. Причини успіху популістських партій.
2. Найпопулярніші популістські партії в країнах Західної Європи, їх огляд.
3. Основні ідеї правих популістських партій у світі.

Основні поняття: популістські партії, правий популізм, партійна риторика, лідер, ідея, рейтинг, популярність, суспільні настрої, євроскептицизм, мігранти, національна ідентичність, державний інтерес.

Література:

1. Ключник Р.М., Невесела К.О. Популізм як сучасний політико-економічний феномен. *Академічний огляд*. 2020. № 2(53). С. 5–15
2. Мартинов А.Ю. Популістські партії у країнах-членах Європейського Союзу: ідеологічний профіль та діяльність на початку ХХІ ст. *Проблеми всесвітньої історії*. 2017. № 2 (4). С. 100–109
3. Canovan M. Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. In *Democracies and the Populist Challenge*, edited by Y. Mény and Y. Surel. New York: Palgrave, 2002. P. 25–44.

Тема 11. Особливості використання популізму в ЗМІ (2 год.).

1. Популізм в мережі Інтернет та соціальних мережах.
2. Специфіка формування і поширення популістських ідей в телевізійних новинах і політичних ток-шоу.
3. Популізм в контексті таблоїдизації мас-медійного простору

Основні поняття: популізм, медіапростір, комунікація, інформація, ток-шоу, вплив, рейтинг, фейк, соціальні мережі, Інтернет, переконання, поширення, результат, маніпулятивні прийоми.

Література:

1. Дем'яненко М.М., Каращук М.Г. Особливості використання популізму у вітчизняних засобах масової інформації. *Гілея*. Вип. 103. С. 319–322
2. Ключник Р.М., Невесела К.О. Популізм як сучасний політико-економічний феномен. *Академічний огляд*. 2020. № 2(53). С. 5–15

3. Хома Н.М. Теле- та Інтернет-популізм (на прикладі італійських політичних партій). Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія, Політологія. 2015. Вип. 13-14. С. 321–328

Тема 12. Електоральний популізм: суть та специфіка застосування (2 год.).

1. Вплив популізму на електоральну поведінку.
2. Абсентеїзм як підґрунтя застосування популізму.
3. Методи боротьби з електоральним популізмом.

Основні поняття: голосування, популізм, стратегія, вибори, політичні партії, виборча система, електоральна поведінка, переконання, розуміння, увага, слоган, політичний імідж.

Література:

1. Новакова О.В. Тренд популізму у сучасному політичному процесі. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Політологія.* 2017. №1. С. 137–145
2. Прядко Т. Популізм як ризик демократичного розвитку і засіб політичної мобілізації електорату. Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21170/Priadko>.
3. Canovan M. Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. In *Democracies and the Populist Challenge*, edited by Y. Mény and Y. Surel. New York: Palgrave, 2002. P. 25–44.

Тема 13. Популізм в Україні (2 год.).

1. Популізм в діяльності українських політичних партій.
2. Популізм у гаслах і слоганах українських політичних лідерів.
3. Особливості використання популізму в українських ЗМІ.

Основні поняття: популізм, політичні партії, політичні лідери, Президент, новини, ЗМІ, комунікація, зв'язок, вплив, масова свідомість, громадська думка, поведінка, суспільні настрої, переконання.

Література:

1. Радь Т. Популізм як продукт політичної комунікації. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки.* 2012. Вип.15. С.287–296.
2. Новакова О.В. Тренд популізму у сучасному політичному процесі. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Політологія.* 2017. №1. С. 137–145
3. Mavrozacharakis E. Populism and Democracy: An Ambiguous Relationship. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities.* Vol. 7. 2018. Issue 4. P. 19–35.

Тема 14. Електоральний популізм в Україні (2 год.).

1. Особливості використання популізму на президентських і парламентських виборах в Україні.
2. Українські популістські партії: основні ідеї та партійна риторика.
3. Зміна електоральної поведінки українців під впливом поширення популістських ідей.

Основні поняття: вибори, електоральна поведінка, передвиборчі технології, результат, популізм, народ, еліта, популізм, гасла, абсентеїзм, політичні партії, партійні програми.

Література:

1. Заславська О.О., Посвістак О.А., Налімова В.В. Новий популізм як технологія політичного маркетингу політичних партій. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 69. С. 65–73
2. Кавка В.В. Популізм як ефективна політична технологія сучасних виборчих процесів в Україні. *Гілея*. 2015. Вип. 102. С. 406–408
3. Кіянка І.Б. Популізм як феномен політичного життя. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Політологія*. 2013. Т.21. Вип. 23(4). С. 24–29

7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Популізм як комунікативний феномен.	3,5
2	Тема 2. Популізм в історії зарубіжної і вітчизняної політичної думки.	3,5
3	Тема 3. Генеза популізму. Ч.1	3,5
4	Тема 4. Генеза популізму. Ч.2	7
5	Тема 5. Популізм в глобальній політиці.	3,5
6	Тема 6. Популізм і демократія.	7
7	Тема 7. Параметри популізму в умовах демократичних трансформацій.	3,5
8	Тема 8. Види популізму.	3,5
9	Тема 9. Національні аспекти популізму.	3,5
10	Тема 10. Популістські партії країн Західної Європи.	3,5
11	Тема 11. Особливості використання популізму в ЗМІ.	3,5
12	Тема 12. Електоральний популізм: суть та специфіка застосування.	3,5
13	Тема 13. Популізм в Україні.	3,5
14	Тема 14. Електоральний популізм в Україні.	3,5
Разом		56

8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів

Навчальний процес здійснюється за традиційною технологією: лекції, практичні (семінарські) заняття, самостійна робота. Також передбачені письмові роботи.

На лекційних заняттях використовуються головню: словесні методи (розповідь, бесіда, пояснення, лекція, діалог); наочні і практичні методи (ілюстрація, демонстрація, а також презентація); метод синтезу, аналізу, індукції, дедукції тощо. На семінарських заняттях використовуються: дискусія, проблемно-пошуковий, інтерактивний методи тощо. У рамках самостійної роботи застосовуються дослідницькі методи.

Оцінка знань, умінь і практичних навиків студентів з курсу «Популізм і комунікація» здійснюється за 100-бальною шкалою.

Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- практичні/самостійні тощо – 30% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 30);
- контрольні заміри (модулі) – 20% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 20);
- залік – 50% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 50).

Поточний контроль знань студентів проводять за трьома складовими:

- контроль систематичності та активності роботи студента впродовж семестру;
- контроль за виконанням модульних завдань/контрольних замірів;
- контроль за виконанням завдань самостійного опрацювання.

При контролі систематичності й активності роботи студентів оцінці підлягають:

- самостійна робота студентів;
- відвідування й активність на семінарських заняттях;
- рівень засвоєння знань програмного матеріалу.

Поточний контроль успішності здійснюється за п'ятибальною шкалою: "5" – відмінно", "4" – добре, "3" – задовільно, "2" – доповнення, "1" – коментарі (участь у дискусії). Письмові роботи до окремих тем – 3 бали. Контроль знань за результатами вивчення змістовних модулів оцінюється в 20 балів (по 10 балів за кожний змістовний модуль). Форма підсумкового контролю – залік. Мінімальна кількість балів для допуску студентів до заліку становить 26 балів. Якщо студент(-ка) отримує 25 балів і менше, він(вона) залік складає по талону № 2.

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується заліком, становить за поточну успішність 50 балів. На заліку студент теж може отримати 50 балів.

Поточний контроль та самостійна робота						Сума	Залік
Змістовий модуль 1, 2						50	50
1	2	3	4	5	6...		

1, 2 ... 14 – теми семінарських заняття у рамках змістовного модуля.

При оформленні документів за залікову сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	Відмінно
4 (добре)	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
3 (задовільно)	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
2 (незадовільно)	25-50	FX	Незадовільно
	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

10. Контрольні питання для підсумкового контролю (заліку)

1. Популізм: суть, ознаки та особливості.
2. Причини виникнення та поширення популізму.
3. Популізм як політична ідеологія: особливість підходу.
4. Принципи та ознаки популізму.
5. Популістські методи і засоби, особливості їх застосування.
6. Морально-етичний аспект популізму.
7. Феномен популізму в історії політичної думки.
8. Народництво як етап розвитку популізму.
9. Фермерський популізм у США наприкінці XIX ст.
10. Особливості американського популізму впродовж XX-XXI ст.
11. Економічний популізм у країнах Латинської Америки (жетулізм, перонізм, апризм).
12. Ідеологія нацизму і фашизму як варіанти популізму (приклад Німеччини, Італії, Іспанії)
13. Поширення популізму в країнах Центрально-Східної Європи (Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія)
14. Популізм у діяльності партій та урядів у посткомуністичних країнах (Росія, Білорусь).
15. Сучасні форми популізму.
16. Ідеологічні ознаки популізму в умовах функціонування ліберальної демократії.
17. Популістичні детермінанти легітимації політичної влади в демократичних суспільствах.
18. Загрози популізму для демократії та перехідних суспільств.
19. Чинники зростання популізму в умовах демократії.
20. Методи боротьби з популізмом.
21. Типології популізму (класифікація М. Конован).
22. Правий та лівий популізм.
23. Економічний та правовий популізм.
24. Національний популізм як засіб політичної боротьби
25. Методи національного популізму.
26. Характеристика націоналістичного популізму.
27. Популізм в діяльності українських політичних партій та політичних лідерів.
28. Електоральний популізм: суть та специфіка застосування.
29. Особливості використання електорального популізму в Україні.
30. Популізм у передвиборчих гаслах і слоганах.
31. Методи боротьби з електоральним популізмом.
32. Особливості використання популізму в ЗМІ.
33. Новий популізм і глобалізація.
34. Психологічні причини поширення популізму в умовах глобалізації.
35. Сучасні прояви популізму в міжнародній політиці.

36. Основні популістські партії в країнах Західної Європи, їх риси і партійна риторика.
37. Національна ідентичність та популізм.